

Кулиняк І.Я.
к.е.н., доцент
Бородавко А.П.
студентка

Національний університет «Львівська політехніка»

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

Дуже важливим є дослідження фінансової діяльності комерційних банків України, оскільки саме в них зосереджена значна частина фінансових ресурсів, необхідних для відтворення економіки країни. А це, у свою чергу, є важливим елементом у дослідженні фінансової безпеки не тільки банківського сектору, а й економіки країни загалом.

Відповідно до законів України «Про Національний банк України» [1] та «Про банки і банківську діяльність» [2], повноваження щодо регулювання та нагляду за діяльністю банків покладено на Національний банк України (НБУ).

Досить складним виявився 2014 рік для всієї країни і вся ситуація не оминула й банківську сферу та її безпеку. Велика кількість банківських установ припинили свою діяльність, а інша частина виявилася збитковою.

Тому характерною ознакою нинішнього етапу розвитку української банківської системи є перехід від збиткової до прибуткової роботи. У січні – липні 2016 року сукупні доходи комерційних банків України становили 108,9 млрд. проти 101,6 млрд. грн. за січень – липень 2017 року. Витрати ж комерційних банків України за цей період скоротилися зі 101,8 млрд. до 99,1 млрд. грн. У результаті за січень – липень 2018 р. українські комерційні банки в цілому отримали сукупний прибуток у обсязі 9,7 млрд. проти 223 млн. грн. збитку за аналогічний період 2017 р. [3].

Прибутки всієї системи комерційних банків дуже часто належать саме великим банкам і тому радикальний підхід до збільшення прибутковості відбився саме на них. Вважаємо, що це пов'язано з обсягом виконуваних ними робіт, оскільки вони надають як населенню, так і підприємствам різноманітні фінансові послуги. Тому поліпшення економічної ситуації в Україні, що спостерігається останнім часом, позитивно позначилося на роботі насамперед великих банківських установ.

Водночас, згідно з інформацією Національного банку України, в Україні станом на 1 серпня 2018 р. працювало 82 комерційні банки. Від початку 2018 р. їхня кількість не змінилася. Два з них отримали згоду НБУ на відмову від банківської діяльності та перетворення на фінансові компанії. Ще два банки – погодили з НБУ приєднання до інших банків. Після реалізації зазначених намірів кількість банків в Україні скоротиться до 78. При тому що ще у 2010 р. в Україні діяло 175 комерційних банків [3; 4].

Задля того, щоб зрозуміти який же зараз стан справ, пропонуємо проаналізувати основні показники діяльності банків за 2016-2019 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Основні показники діяльності банків України

Назва показника	Значення показників			
	01.02.2016	01.02.2017	01.02.2018	01.02.2019
Кількість діючих банків	117	93	82	77
з них: з іноземним капіталом	41	38	39	37
у т.ч. зі 100 % іноземним капіталом	17	17	18	23
Активи, млн. грн.	1 254 385	1 212 812	1 301 560	1 359 998
у т.ч. активи в іноземній валюті, млн. грн.	581 701	497 023	494 775	491 107
Кредити надані клієнтам, млн. грн.	1 009 768	996 205	1 074 702	1 105 954
Пасиви, млн. грн.	1 254 385	1 212 812	1 301 560	1 359 998

Джерело: [4]

Отже, як ми бачимо з табл. 1.4, кількість діючих банків скоротилася на 40 установ. Щодо банків з іноземним капіталом, то їх кількість також зменшилася, оскільки через тодішній політичний та економічний стан до України зменшились надходження іноземних інвестицій. Щодо надання кредитів, то у 2019 р. їхня кількість збільшилася на 96 186 млн. грн. порівняно з 2016 р.

Також досить цікавою є статистика доходів та витрат банків України. Розгляд значень показників за 2012-2018 рр., наведених у табл. 2, дозволяє побачити ситуацію до і після «переломного» 2014 року.

Таблиця 2

Доходи і витрати банків України

Показники	Значення показників за роками станом на 1 січня, млн. грн.						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Доходи	11 686	13 344	15 331	17 920	12 180	14 557	14 599
Витрати	11 034	12 764	14 521	26 424	13 070	14 219	12 908
Чистий прибуток (збиток)	652	580	810	-8 504	-890	338	1 691

Джерело: [4]

У табл. 2 можемо побачити наскільки збиткова чи прибуткова була діяльність банківського сектору у проміжку між 2012-2018 рр. Однак, більш зручно інформація представлена на рис. 1.

Рис. 1. Динаміка фінансових результатів банківського сектору України, млн. грн.

Джерело: побудовано на основі [4]

Отже, як видно з рис. 1, до 2014 р. спостерігалася тенденція до зростання доходів банків – вже у 2014 р. дана сума виросла на 3 645 млн. грн. порівняно з 2012 р. Однак, саме після 2014 р., коли відбулася криза банківського сектору, чистий збиток за 2015 р. становив - 8 504 млн. грн. У 2016 р. ситуація покращилася, однак все одно був присутній збиток. Зараз же спостерігається тенденція до зростання і чистий прибуток у 2018 р. перевищив прибутки за всі попередні аналізовані періоди.

Пропонуємо більш детально проаналізувати інформацію щодо 2015 р. та 2018 р., щоб порівняти два зовсім протилежні стани розвитку та функціонування банківської сфери. Як повідомляє Національне агентство «Рюрік» [5], станом на 01 жовтня 2015 р. ліцензію Національного банку України мали 120 банківських установ (у т.ч. 40 банків з іноземним капіталом). Загалом, на дату написання огляду, з початку 2014 р., внаслідок погіршення платоспроможності, до 57 банківських установ було запроваджено тимчасову адміністрацію.

Щодо 3 банківських установ (ПАТ «ЧБРР», ПАТ БАНК «МОРСЬКИЙ» та АТ «БАНК ВЕЛЕС») рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію було прийняте без попереднього запровадження тимчасової адміністрації. У цілому, за 55 банками вже було прийнято рішення про ліквідацію, в чотирьох працює тимчасова адміністрація, щодо одного банку (ПАТ «АСТРА БАНК») прийнято рішення про припинення тимчасової адміністрації та призначення куратора [5].

За підсумками 9 міс. 2015 р. чисті активи банківської системи України скоротились на 8,2 % (107 836,83 млн. грн.) та станом на 01.10.2015 р. склали 1 208,88 млрд. грн. Кредитна активність банківських установ впродовж 9 міс. 2015 р. залишалася низькою, що обумовлено скороченням ресурсної бази, погіршенням кредитоспроможності позичальників та високим рівнем невизначеності щодо подальшого економічного розвитку. Це, в свою чергу, змушує банківські установи більш прискіпливо відноситись до фінансового стану потенційних позичальників або й взагалі призупинити на деякий час кредитування, надаючи перевагу інвестуванню коштів в цінні папери [5].

Аналітичний департамент НРА «Рюрік» проаналізував статистичну інформацію по банківській системі України за результатами I кварталу 2018 р. За підсумками I кв. 2018 р. чисті активи банківської системи України зменшились. Їх обсяг станом на 01.04.2018 р. відповідав 1295,8 млрд. грн. проти 1,336 млрд. грн. на початок року (-4,0%). Ключовими чинниками коливання обсягу активів банківської системи в досліджуваному періоді виступали динаміка курсу національної валюти, нарощення вкладень в ОВДП, переоцінка державних цінних паперів відповідно до вимог МСФЗ 9 та зниження обсягу корпоративних кредитів.

За I кв. 2018 р. обсяг кредитів наданих як фізичним, так і юридичним особам, збільшився. Так, станом на 01.04.2018 р. кредити фізичним особам відповідали сукупно 175,39 млрд. грн., для юридичних осіб цей показник складав 882,81 млрд. грн. (проти 170,94 млрд. грн. і 870,30 млрд. грн. на початок року відповідно). Обсяг кредитів, наданих фізичним особам, зріс на 8,6%, юридичним особам – на 2,6% порівняно з початком року. Частка коштів, залучених в іноземній валюті протягом I кв. 2018 р. зменшилася, проте в сукупному клієнтському портфелі продовжує залишатися значною (45,7% на початок року, та 43,5% за підсумками I кв. 2018 р.) [5].

Найбільш збитковими за результатами I кв. 2018 р. стали 2 банки з російським капіталом: Промінвестбанк та Укрсоцбанк. На три найбільш збиткових банківських установ за підсумком I кв. 2018 р. припадало 81,7% загального обсягу збитку, отриманого банківською системою України. Серед найбільш прибуткових за підсумком I кв. 2018 р. були державний Приватбанк та банки з іноземним капіталом: Райффайзен Банк Аваль та ОТП БАНК. На три найбільш прибуткових банки за підсумком I кв. 2018 р. припадало 59,3% загального обсягу прибутку, отриманого банківською системою України [5].

Можна зробити висновок про підвищення рівня фінансової безпеки комерційних банків та банківського сектору загалом та виходу банківського сектору з кризи, що підтверджується збільшенням та ростом фінансових результатів діяльності банків. Все це зумовлено ефективним банківським керівництвом та, зокрема, імплементацією у механізм управління банківським сектором заходів щодо запобігання загрозам фінансовій безпеці.

1. Про Національний банк України: Закон України № 779-14 від 20.05.1999. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.

2. Про банки і банківську діяльність: Закон України № 2121-III від 07.12.2000. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

3. Кулиняк І.Я. Банки з іноземним капіталом: рейтингування та роль у забезпеченні сталого розвитку фінансового сектору України. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2018. № 3. С. 36-50.

4. Показники банківської системи. *Офіційний веб-сайт Національного банку України*. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442.

5. Аналітичний огляд банківської системи України за I квартал 2018 року / *Офіційний сайт національного агентства «Рюрік»*. URL: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_1_kv_2018.pdf.